

ANTON DROBNIČ

MOŽ NEUKLONLJIVIH
RAMEN

Pogovori s Francetom Pibernikom

Družina 2021

SPREMNA BESEDA

*Barbara Brezigar,
generalna državna tožilka v letih 2005–2011*

Ob izidu knjige, ki opisuje zanimivo življenjsko pot Antona Drobniča, gre za dejstva, ki v širši javnosti do zdaj niso bila dobro poznana. V času, ko dobra novica ni novica, se nam dogaja, da smo pogosto prikrajšani za resnico. Ko nam mediji in razni aktivisti, navkljub drugačnim dejstvom sporočajo, da je vse slabo in ljudje izgubljajo upanje, je tu zapis poguma, pokončnosti in človeške integritete.

Antona Drobniča sem spoznala, ko je postal prvi generalni državni tožilec mlade države, ki se je poskušala izviti iz spon nedemokratskega režima. Tako največ vem o tem pomembnem obdobju njegovega življenja.

Imel je jasno vizijo in potreben pogum, da je takoj po prevzemu funkcije izpeljal ločitev slovenskega tožilstva od jugoslovankega in tlakoval pot za neodvisno državno tožilstvo.

Z argumentirano in pravno podprto zahtevo je Drobniču uspelo doseči odločitev Ustavnega sodišča o prepovedi uporabe predpisov bivšega režima, ki so bili že v času veljavnosti in uporabe v nasprotju s splošnimi, od civiliziranih narodov priznanimi pravnimi načeli, in s tem omogočil popravo povojnih krivic.

Z vso potrebno senzibilnostjo je spoznal, kako pomembno je, da se demokratična država uspešno spopada z zahtevnimi oblikami kriminala. Ni čakal na spremembo zakonodaje, saj je kot odgovoren človek in dober strateg vedel, da je njegova dolžnost poskrbeti za pogoje za učinkovito delo tožilcev. Odporom in

dramatiziranju navkljub je ustanovil skupino tožilcev za pregon zahtevnih oblik kriminala, ki kot specializirano državno tožilstvo deluje še danes.

Imela sem srečo, da sem bila med Drobničevimi ožjimi sodelavci. Spoznali smo ga kot častnega in pokončnega moža, pri katerem je moč argumenta vedno prevladala nad argumentom moči. Zato smo njegovo družbo iskali tudi po njegovi upokojitvi in se z njim srečevali vse do njegove smrti.

Anton Drobnič nikoli ni izbiral lahkih poti. Na račun pravice in resnice se nikoli ni bil pripravljen ukloniti. Niti kot človek niti kot generalni državni tožilec za časa njegovega življenja v javnosti ni bil predstavljen v pozitivni luči, ki je ustrezala dejstvom. Zato sem vesela, da ga bodo imeli bralci možnost spoznati takšnega, kakršen je bil v resnici – pogumnega in bistrega, brez predsodkov, z občutkom za prav in polnega človeške topline.

KNJIGI NA POT

Peter Sušnik,
naslednik Antona Drobniča na mestu predsednika
Nove Slovenske zaveze

Pred nami je redka priložnost, da v zapisanem pogovoru med dvema sodobnikoma, razumnikoma in življenjsko oblikovanima ter preizkušenima prijateljema spoznamo ne le biografijo enega človeka, temveč tudi odgrnemo tančice skritega v splošni slovenski zgodovini.

Pogovori med Francetom Pibernikom in Antonom Drobničem so mojstrovina v iskanju ravnovesja med izpovedjo in pripovedjo, med subjektivno interpretacijo doživetega ter objektivnimi okoliščinami, med prosto plovbo po oceanu anekdot in krmarjenju med realnim časom in realnimi ljudmi. Našla sta se imenitna sogovornika, ki drug drugega razumeta, spoštujeta in dopolnjujeta. Avtor skrbi za postavljanje vprašanj, ki se sama po sebi porodijo bralcu, hkrati pa prepusti svobodo pripovedovalcu, da poudarke in dejstva naniza v hierarhiji pomembnosti po lastni presoji.

Redke so zgodbe ljudi, ki nam v prikazu svoje osebne življenjske poti lahko pomagajo razumeti objektivne zgodovinske okoliščine bistveno širše od zgolj družine ali ožjega geografskega ali časovnega okvira. Anton Drobnič je človek, ki ga je Bog vedno znova postavljaj v vlogo, ki ji sam takrat ni pripisoval izjemnosti, a je hkrati postala izjemna zaradi vrednosti v zgodovinskem kontekstu njegovega pričevanja. Prav ta ton, skoraj lahkoten, mestoma šaljiv in rahlo neprizadet, je toliko bolj privlačen za bralca. Ne spoznavamo trpljenja in preizkušenj pripovednika, ampak se

lahko skozi njegovo pripoved vživimo v preživete čase in preizkušnje. Hkrati nastopa Anton Drobnič osebno in hkrati odvrča pozornost od sebe k okoliščinam, ki so ga obdajale. Njegova izjemna sposobnost opisovanja detajlov in občutkov je tako nadomestek dokumentarnega filma, ki pričara razumevanje tudi desetletja oddaljenih časov.

Knjiga odkriva življenje ne le Drobničevih s Hudega Vrha, ampak nam opisuje življenje skoraj tipične kmečke družine na Kranjskem in Notranjskem v času pred drugo svetovno vojno. Prav preprosto je razumeti težave, ki jih je vsaka družina z obilo otrok imela, in načine, kako jih je premagovala pri šolanju otrok in prebijanja skozi težko, a hkrati mirno in lepo življenje v sobivanju z vasjo, sosedi, cerkvijo in političnimi razmerami.

Bralec bo nehotе dobil vpogled v dojemanje okupatorja kot nekaj slabega in prezira vrednega ter to postavil ob bok želji, da bi se enotno postavili okupatorju po robu ter spoznanju kmečkega prebivalstva, da jim poleg italijanskega okupatorja tudi komunistična alternativa streže po življenju in eksistenci. V praktičnem prikazu mu bo jasna razlika med kolaboracijo in iskanjem orožja za samoobrambo, saj bo odstrta tančica, ki jo je povojna zgodovina nadela partizanskim akcijam po slovenskih vaseh v ljubljanski pokrajini. Spoznali bomo tipičnega slovenskega domobranca: zavednega slovenskega fanta, ki v domobranski uniformi nikoli ni videl drugega kot možnost, da se izogne mobilizaciji v nemško vojsko in raje služi doma, pod slovenskimi povelji in v prepričanju, da služi istim idealom kot njegovi vrstniki v ameriški ali angleški vojski. Pozorni bralec bo začutil nelagodje in distanco do javnih stališč generala Rupnika.

Pretrsljiv opis usode domobranske vojske in občutkov, ki so jih ob razumevanju obsodbe na smrt čutili, bi morali brati kot obvezno čtivo v šolah: morda bi tako spoznali najtemnejšo plat slovenskega karakterja, ki je iz peklenških globin potegnil na plan najbolj nizkotne in nečloveške nagone ter jih brez vsakih moralnih zadržkov sprostil v sadistično izživljanje. Zakon, vest, oblast so poniknili v ozadje in tekla je kri, padali so udarci, človek se je račlovečil – brez obzira, na kateri strani se je znašel.

Ko zasije žarek upanja svobode in rešitve, dobimo resnico o povojnem času. Ni treba razumeti pojma apartheid, da bi doume-

li, da se je zgodil v Sloveniji. Morda ne na podlagi rase, a zgodil se je na ravni delitve na podlagi političnega prepričanja, družinske in verske pripadnosti ter nejasni oceni grožnje, ki jo je posameznik predstavljal oblasti. Zaznamovanost s krivdo nasprotovanja komunizmu, ki je bila trajna in neizbrisljiva.

Morda prav v pripovedi o krivicah, ki jih je mladi Anton Drobnič s prijatelji preživel kot politični zapornik in interniranec v komunističnem koncentracijskem taborišču namesto v gimnaziji, dobimo dodatno spoštovanje do gospoda Antona. Iz opisa tega strašnega doživetja spoznamo, da je ostal svoboden in pokončen. S posebnim užitekoma razlaga o kljubovanju, drobnih upornih akcijah in zadovoljstvu ob vsaki potezi, ki je dodatno dokazovala hrabro, morda celo poniglavo prepričanje, da mu oblast ne more vzeti ničesar več, celo življenja ne.

To držo je nosil s seboj do konca. Od študija, prek pravniške službe v zavarovalnici in zasebni advokaturi, še posebej pa v obdobju po spremembi režima, ko je razumel znamenja časov in s prijatelji posvetil svoj zasebni čas delu za Novo Slovensko zavezo ter za pravilno razumevanje, vrednotenje in spominjanje časov revolucije, državljanske vojne in poveljnega totalitarizma. Kakor smo ob pripovedi o življenju na Blokah spoznali, kaj je kolaboracija in kaj pravica do obrambe z orožjem, tako ob pripovedi o prvi slovesnosti v Kočevskem rogu spoznamo, kaj je sprava in zakaj tista slovesnost ni imela s spravo ničesar skupnega.

Redki so ljudje, ki v dveh ključnih obdobjih življenja lahko s pripovedjo lastnih doživetij in usode zapišejo tudi zgodovino države. Prav gospod Drobnič je bil obdarovan s tako možnostjo, ko se mu je, brez lastnih ambicij, odprla pot do osemletnega mandata na čelu slovenskega tožilstva. Za mlajšo generacijo bo pozorno branje dela njegovih pripovedi o tem času še posebej poučen.

Razkriva nam dilemo prvega nepartijskega moža na čelu organizacije, ki je bila v celoti podrejena političnemu sistemu, ki je pravo in predpise ter delovanje države izrabljala za pregon političnih nasprotnikov in utrjevanje sistema vrednot partijske ideologije. Prikazuje nam svoje soočanje z dejstvom, da je bil zavržen totalitaren sistem, a je pri tem obstal pravni red, na katerem je temeljil. Kako je bil tujek v sistemu partijsko enotnega sistema tožilstva, v katerem je imel zaradi politične zavezanosti k »meh-

kemu« prehodu povsem nemogoče pogoje za vzpostavitev enega izmed osnovnih potrebnih sistemov za delovanje nove pravne države. Razkriva nam težave, ki jih je pravno nadaljevanje bivšega sistema dalo pri delu za pravno rehabilitacijo krivično obsojenih. Kako preprosto bi bilo, če bi skupaj z ustavo določili tudi razvejljavitve obsodb in postavili zgodovino na pravo mesto, a treba je bilo po daljši poti. Mukotrpn (kakor izkazuje posebej pripoved o procesu za škofa Gregorija Rožmana) zaradi zahtevnosti, zaradi političnega nasprotovanja in zaradi osamljenosti v sistemu, ki ga ni nikoli sprejemal in v katerem je ostal tujek po padcu Demosa.

Pravnik, zavezan spoštovanju prava, je bil postavljen pred uporabo prava, da je zaščitil sebe pred politično odstavitvijo, svoje sodelavce pred političnimi pritiski, žrtve pred zgodovinsko krivico, ki jim je bila nadeta.

Na koncu mu je ta predanost vzela obilo moči in tisti, ki smo ga v zadnjih letih poznali, smo lahko pri njem začutili večjo grenkobo nad tem, kar mu ni uspelo (ne kot tožilcu in ne kot prepričevalcu demokratičnih strank ter politikov v nujne spremembe zakonov in delovanja), kot nad tistim, kar se mu je zgodilo v življenju hudega in po krivici. Prav zato sem ga kot naslednik na predsedniškem mestu v Novi Slovenski zavezi izredno spoštoval in zato mi je od vsega najbolj žal, da nam knjige ne more sam predstaviti in sam dodatno odgovarjati na vprašanja. Nedvomno bi tisto, kar bi še povedal, napolnilo najmanj enako obsežno knjigo. Naj ta knjiga ohrani spomin prihodnjim rodovom na izjemnega človeka, ki je živel v izjemnem času in je s prijatelji prepoznal svoje poslanstvo pogumnega pričevanja za in v imenu tistih, ki so bili poklicani v mučeništvo za državo in svobodo, ki jo imamo danes za samoumevno.

UVOD

France Pibernik

Pogovori z Antonom Drobničem so odkrili del podobe tiste generacije, ki ji je pripadal in ki je šla skozi viхро druge svetovne vojne, a tudi skozi težaven povojni čas. Poleg tega se je Drobnič v obeh obdobjih dejavno udeleževal pomembnih dogajanj in opravljal visoko državno funkcijo.

Z njim sem se prvič srečal jeseni 1940 na klasični gimnaziji v Ljubljani. Oba sva se znašla v imenitnem 1. a razredu, v katerem so prevladovali sinovi ljubljanskih znanih osebnosti, politikov, gospodarstvenikov in kulturnikov: Aljoša Basaj, Miran Boriko, Taras Kermauner, Primož Kozak, Marko Kranjec, Vladimir Krek, Anton Natlačen, Andrej Remec, Valentin Velikonja, Anton Verovšek, vmes so potaknili nekaj nas s podeželja: Izidor Klemen, Jože Hren, Anton Drobnič in jaz. Drobnič je sedel v klopi za menoj in spominjam se, da je na svojem sedežu sedel kot pribit, saj je šolo jemal zelo resno. Poznali smo se, se spoznavali skozi dolge tedne skupnih popoldnevov, a kakšnih osebnih stikov nisva imela. Ker sem stanoval v dijaškem domu Marijanišče, sem se bolj družil z drugimi marijaniščniki.

Okupacija nas je razbila. Ostal sem na Gorenjskem pod nemško okupacijsko oblastjo, kjer ni bilo nobene, niti nemške gimnazije in sem tako ostal štiri leta brez pravega šolanja, saj sem obiskoval samo višjo osnovno šolo *Hauptschule* v Kamniku. Drobnič je ostal v Ljubljani in nadaljeval gimnazijsko šolanje ves vojni čas, vendar s prekinitvami.

Po vojni se dolgo nisva srečala, ker sem gimnazijo obiskoval v Kranju, pa tudi v času študija ni bilo priložnosti za srečanja, ker so

pravniki imeli svoje študijske prostore, povsem ločene od slavistike. Le nenavadno naključje je hotelo, da sva si spet lahko segla v roke. Novembra 1990 smo v Grahovem uredili grob pesnika Franceta Balantiča, mu pred grahovsko šolo postavili spomenik, potem pa je bila v Cerknici še priložnostna proslava, prva javna proslava v pesnikov spomin. Pred nabito dvorano, med gosti je bil tudi predsednik SAZU dr. Janez Milčinski, sem imel nagovor, Balantičeve pesmi pa je recitiral domačin Boris Kralj. Po končani proslavi so me nepričakovano obstopili Anton Drobnič, Tine Velikonja in Justin Stanovnik. Srečanje po toliko letih je bilo že samo po sebi nekaj imenitnega, predvsem pa sva se od takrat z Drobničem stalno srečevala, posebno po tem, ko je postal generalni državni tožilec. Kot lahko povzemam iz dnevniških vpisov, me je junija 1998 peljal na obisk domačih krajev, tudi v rodni kraj Hudi Vrh na Blokah. Po ogledu okolice sva se ustavila v njegovem vikendu in v pogovorih, pri katerih se je pridružila tudi njegova žena Lidija, sva se domenila za daljši pogovor, a se je zadeva kar močno zavlekla na več dni. Prvi pogovor sva imela 2. julija pri meni v Kranju, v daljših presledkih pa pozneje v njegovi pisarni, navadno pozno popoldne ali zvečer. Kdaj se je pogovor zavlekel tudi čez polnoč. Zadnji pogovor sva opravila 25. oktobra, ko se mu je iztekala služba na tožilstvu.

Vse pogovore sem vnašal v računalnik, in ker so se v pregledu pokazala posamezna prazna mesta, sem mu poslal še dodatna vprašanja, tako da je končni zapis pokrtil celoto. Najini pogovori so potekali v časovnih zaporedjih, v katerih sva prešla vso njegovo življenjsko pot, v njegovih temeljitih odgovorih pa lahko govorimo o njegovi avtobiografiji. Vseskozi je bil izredno neposreden in odkrit, ni se izogibal kočljivih problemov, nasprotno, mestoma je odpiral najtežja vprašanja, ki so zadevala njegov nazorski položaj in njegovo funkcijo generalnega državnega tožilca. V tistem obdobju je veliko javno nastopal in se pogosto znašel v spopadih z nazorskimi nasprotniki, zlasti s predstavniki Zveze borcev NOB. Ker je poznal mednarodno in še zlasti vojno pravo, je v polemičnih nastopih brez težav obvladoval svoje nasprotnike.

Ko je šel v pokoj, se nekako ni mogel odločiti, da bi najine pogovore objavil. Večkrat sem ga nagovarjal, toda pripravljeni zapis je ostal v njegovem predalu. Zdaj ga je v njegov spomin sklenila izdati njegova družina.

60. obletnica poroke Lidije in Antona Drobniča, junij 2016. Zадaj stojijo njuni otroci (od leve): Tomaž, Lidija, Katja, Mateja.

KAZALO

I Naše Bloke	15
II Italijanska okupacija	33
III Med domobrance	63
IV Umik na Koroško in vračanje v domovino	85
V Povojne razmere, zapori, taborišča	111
VI Študent prava	145
VII Prva služba	165
VIII Vstop v javno tožilstvo	187
IX Ustanovitev Nove Slovenske zaveze, prva roška slovesnost in spopad v politični areni	225
X Črta pod delo na tožilstvu	281
Opombe	303

Anton Drobnič

MOŽ NEUKLONLJIVIH RAMEN

Pogovor s Francetom Pibernikom

© Družina d. o. o., 2021

Izdaja: prva

Spremnne besede: Barbara Brezigar, Peter Sušnik

Priprava opomb: dr. Tamara Griesser Pečar

Jezikovni pregled: Tine Benedičič

Grafična priprava: Stanislav Oražem

Oblikovanje naslovnice: Lucia Jerman, Družina, d. o. o.

Fotografija na naslovnici: Delo d. d.

Izdala in založila: Družina d. o. o.

Za založbo: Tone Rode

Naklada: 500 izvodov

Tiskano v Sloveniji

Ljubljana, 2021

Več informacij o knjigah založbe Družina najdete na:

www.druzina.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929Drobnič A.(047.53)

PIBERNIK, France

Mož neuklonljivih ramen : pogovor s Francetom Pibernikom / [intervjuvanec] Anton Drobnič ; [spremnne besede Barbara Brezigar, Peter Sušnik]. - 1. izd. - Ljubljana : Družina, 2021

ISBN 978-961-04-0820-8

COBISS.SI-ID 63596291
